

Werkmaterialen concepteindtermen voor leraren

Definitief conceptexamenprogramma
Maatschappijleer
vmbo-kb

September 2026

Hoe te gebruiken?

- Op de A4-pagina's staan vier kaartjes met eindtermen.
- Print de A4-pagina's dubbelzijdig en op ware grootte. Bij voorkeur op stevig papier en in kleur.
- Lamineer de A4-pagina's eventueel.
- Snijd of knip de A4-pagina's volgens de richtlijnen in het printvoorbeeld (*zie volgende pagina*).
- Dit werkmateriaal kun je gebruiken in je vaksectie of in overleg met je team.

Meer tips hoe je de kaartjes kunt inzetten vind je op: Actualisatie examenprogramma's | SLO:
www.actualisatie-examenprogrammas.nl

Dit is een uitgave van:

SLO, in opdracht van het ministerie van OCW.

2026 SLO, Amersfoort

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Informatie

www.actualisatie-examenprogrammas.nl

Eindterm 3

De leerling gebruikt de benaderingswijze van maatschappijleer bij het redeneren over maatschappelijke en politieke vraagstukken. (B)

Het gaat hierbij om:

- beredeneren waarom een vraagstuk een maatschappelijk en politiek vraagstuk is;
- onderzoeken van de context van het vraagstuk en daarbij vakspecifieke begrippen gebruiken;
- beredeneren welke waarden, belangen en machtsmiddelen van betrokken actoren een rol spelen bij het vraagstuk;
- benoemen in hoeverre er bij het vraagstuk sprake is van een frame;
- verklaren welke oplossingsrichting de voorkeur heeft van de betrokken actoren.

slo / een doordacht curriculum dat doen we **samen**

5

Kaartjes definitieve conceptexamenprogramma's - sept. 2026

Eindterm 4

De leerling gebruikt de benaderingswijze van maatschappijleer om een oordeel te vormen over maatschappelijke en politieke vraagstukken. (B)

Het gaat hierbij om:

- inventariseren van de eigen waarden en belangen in relatie tot het vraagstuk;
- analyseren in welke mate de gewenste oplossingen overeenkomen met belangen, waarden van anderen en het algemeen belang;
- onderzoeken van mogelijkheden om een bijdrage te leveren aan oplossingsrichtingen binnen het vraagstuk;
- beargumenteren of een bepaalde oplossingsrichting het meest wenselijk is.

slo / een doordacht curriculum dat doen we **samen**

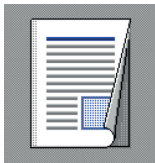
7

Kaartjes definitieve conceptexamenprogramma's - sept. 2026

Maatschappijleer vmbo-kb
Domein A Vaardigheden
Subdomein A2 Vakspecifieke benaderingswijze

Instructies

- Print de A4-pagina's dubbelzijdig op ware grootte: zorg ervoor dat de printrichting op de lange zijde van het papier is ingesteld:

- Uitsnijden volgens de stippellijn in het voorbeeld op deze pagina.

Eindterm 2

De leerling redeneert over maatschappelijke en politieke vraagstukken. (B)

Het gaat hierbij om:

- vergelijken van groepen, samenlevingen en politieke systemen naar tijd en plaats;
- inventariseren van mogelijke oorzaken en gevolgen van maatschappelijke en politieke vraagstukken;
- beschrijven van verschillende perspectieven op maatschappelijke en politieke vraagstukken.

slo / een doordacht curriculum dat doen we **samen**

3

Kaartjes definitieve conceptexamenprogramma's - sept. 2026

Maatschappijleer vmbo-kb
Domein A Vaardigheden - Subdomein A1 Vakspecifieke informatie-, communicatie- en redeneervaardigheden

Eindterm 1

De leerling ordent informatie en verwerkt deze in communicatie over maatschappelijke en politieke vraagstukken. (B)

Het gaat hierbij om:

- beoordelen of de geselecteerde en geordende informatie relevant en betrouwbaar is;
- gebruiken van informatie die zowel binnen als buiten het eigen referentiekader valt;
- verwerken van relevante en betrouwbare informatie naar communicatie die gericht is op het doel en de doelgroep.

slo / een doordacht curriculum
dat doen we *samen*

1

Kaartjes definitieve conceptexamenprogramma's - sept. 2026

Eindterm 3

De leerling gebruikt de benaderingswijze van maatschappijleer bij het redeneren over maatschappelijke en politieke vraagstukken. (B)

Het gaat hierbij om:

- beredeneren waarom een vraagstuk een maatschappelijk en politiek vraagstuk is;
- onderzoeken van de context van het vraagstuk en daarbij vakspecifieke begrippen gebruiken;
- beredeneren welke waarden, belangen en machtsmiddelen van betrokken actoren een rol spelen bij het vraagstuk;
- benoemen in hoeverre er bij het vraagstuk sprake is van een frame;
- verklaren welke oplossingsrichting de voorkeur heeft van de betrokken actoren.

slo / een doordacht curriculum
dat doen we *samen*

5

Kaartjes definitieve conceptexamenprogramma's - sept. 2026

Eindterm 2

De leerling redeneert over maatschappelijke en politieke vraagstukken. (B)

Het gaat hierbij om:

- vergelijken van groepen, samenlevingen en politieke systemen naar tijd en plaats;
- inventariseren van mogelijke oorzaken en gevolgen van maatschappelijke en politieke vraagstukken;
- beschrijven van verschillende perspectieven op maatschappelijke en politieke vraagstukken.

slo / een doordacht curriculum
dat doen we *samen*

3

Kaartjes definitieve conceptexamenprogramma's - sept. 2026

Eindterm 4

De leerling gebruikt de benaderingswijze van maatschappijleer om een oordeel te vormen over maatschappelijke en politieke vraagstukken. (B)

Het gaat hierbij om:

- inventariseren van de eigen waarden en belangen in relatie tot het vraagstuk;
- analyseren in welke mate de gewenste oplossingen overeenkomen met belangen, waarden van anderen en het algemeen belang;
- onderzoeken van mogelijkheden om een bijdrage te leveren aan oplossingsrichtingen binnen het vraagstuk;
- beargumenteren of een bepaalde oplossingsrichting het meest wenselijk is.

slo / een doordacht curriculum
dat doen we *samen*

7

Kaartjes definitieve conceptexamenprogramma's - sept. 2026

Te denken valt aan:

- maken van een infographic over de kansen en gevaren van het gebruik van artificiële intelligentie (AI) bij het schrijven van een tekst;
- een presentatie geven over een maatschappelijk vraagstuk op basis van betrouwbare en relevante informatie;
- misleidende diagrammen en grafieken corrigeren.

Te denken valt aan:

- Zie de illustraties bij de eindtermen bij de vraagstukken: eindtermen 10, 17 en 24.

Te denken valt aan:

- een redeneerschema invullen met oorzaken, gevolgen, oplossingen en bedoelde en onbedoelde effecten van een maatschappelijk vraagstuk;
- presenteren van methoden en achtergronden bij peilingen in verkiezingstijd;
- vergelijken van landen op basis van online data waarop per land gegevens over bijvoorbeeld inkomens, levensverwachting en de leerplicht te vinden zijn.

Te denken valt aan:

- Zie de illustraties bij de eindtermen bij de vraagstukken: eindtermen 10, 17 en 24.

Eindterm 5

De leerling gebruikt ervaringen, interesses en kwaliteiten bij de eigen loopbaanontwikkeling. (E)

Het gaat hierbij om:

- verkennen van de rol van vakspecifieke kennis en vaardigheden in de samenleving;
- oriënteren op sectoren, beroepen en vervolgopleidingen waarin kennis en vaardigheden van maatschappijleer een rol kunnen spelen;
- deelnemen aan activiteiten die bijdragen aan het verkennen van interesses, kwaliteiten en mogelijkheden;
- reflecteren op opgedane ervaringen, als dat relevant is voor de eigen oriëntatie op studie en beroep.

slo / een doordacht curriculum dat doen we *samen*

9

Kaartjes definitieve conceptexamenprogramma's - sept. 2026

Eindterm 7

De leerling toont inzicht in het belang van vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit als de basiswaarden voor een samenleving en de democratische rechtsstaat. (B)

Het gaat hierbij om:

- uitleggen dat vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit terugkomen in de democratische rechtsstaat;
- onderzoeken hoe de basiswaarden van de democratische rechtsstaat zich tot elkaar en tot andere waarden verhouden;
- aantonen van spanningen die tussen basiswaarden van de democratische rechtsstaat kunnen ontstaan.

slo / een doordacht curriculum dat doen we *samen*

13

Kaartjes definitieve conceptexamenprogramma's - sept. 2026

Eindterm 8

De leerling legt uit hoe de basiswaarden van de democratische rechtsstaat gewaarborgd zijn in grondrechten en mensenrechten. (B)

Het gaat hierbij om:

- benoemen hoe de basiswaarden vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit terugkomen in mensenrechten;
- benoemen van verschillen tussen klassieke en sociale grondrechten;
- uitleggen dat grondrechten bedoeld zijn om willekeur en machtsmisbruik door de overheid tegen te gaan.

slo / een doordacht curriculum dat doen we *samen*

15

Kaartjes definitieve conceptexamenprogramma's - sept. 2026

Eindterm 6

De leerling legt uit welke spanningen rondom waarden kunnen bestaan. (B)

Het gaat hierbij om:

- uitleggen wat waarden voor mensen kunnen betekenen;
- vergelijken van waarden bij de inrichting van het persoonlijke en maatschappelijke leven;
- benoemen van spanningen tussen en binnen waarden;
- afwegen welke waarden en normen belangrijk zijn in een concrete situatie.

slo / een doordacht curriculum dat doen we *samen*

11

Kaartjes definitieve conceptexamenprogramma's - sept. 2026

Te denken valt aan:

- vrijwilligerswerk doen bij een maatschappelijke organisatie;
- op de website van een vakbond zoeken naar wat een vakbond voor hen kan betekenen;
- een presentatie geven over de stappen die nodig zijn om een eigen politieke of maatschappelijke carrière vorm te geven;
- een klassengesprek voeren over waarden die bij bepaalde beroepen van belang zijn.

Maatschappijleer vmbo-kb
Domein A Vaardigheden
Subdomein A3 Oriëntatie op studie en beroep

Te denken valt aan:

- ervaringen presenteren waarin sprake was van situaties rondom vrijheid, gelijkwaardigheid of solidariteit en waarom dat van persoonlijk belang was;
- een dialoog voeren over hoe religieuze waarden zich verhouden tot de basiswaarden van de democratische rechtsstaat;
- een script schrijven voor een theaterstuk of musical gerelateerd aan de basiswaarden.

Maatschappijleer vmbo-kb - Domein B Democratische waarden en grondrechten - Subdomein B1 Democratische waarden, grondrechten en mensenrechten

14

Kaartjes definitieve conceptexamenprogramma's - sept. 2026

Te denken valt aan:

- een presentatie geven over hoe de school kan verduurzamen, en de normen benoemen die hieruit voortkomen;
- een waarden- en normenkwadraat invullen met de meningen van een aantal betrokkenen bij een actuele kwestie;
- waarden herkennen in dierenparabels, bijvoorbeeld de verhalen van Toon Tellegen, en beoordelen waarom die belangrijk zijn voor mensen.

Maatschappijleer vmbo-kb - Domein B Democratische waarden en grondrechten - Subdomein B1 Democratische waarden, grondrechten en mensenrechten

12

Kaartjes definitieve conceptexamenprogramma's - sept. 2026

Te denken valt aan:

- een gesprek voeren met gastsprekers bij wie vrijheid in het geding is geweest;
- bijdragen aan een schoolproject rondom de Dag van de Kinderrechten;
- een bordspel maken met grondrechten en mensenrechten;
- bespreken van een film waarin willekeur en machtsmisbruik door de overheid belangrijke thema's zijn.

Maatschappijleer vmbo-kb - Domein B Democratische waarden en grondrechten - Subdomein B1 Democratische waarden, grondrechten en mensenrechten

16

Kaartjes definitieve conceptexamenprogramma's - sept. 2026

Eindterm 9

De leerling onderzoekt hoe de basiswaarden van de democratische rechtsstaat te herkennen zijn in de democratische rechtsstaat in Nederland. (B)

Het gaat hierbij om:

- beschrijven dat wetten en regels op democratische wijze tot stand komen;
- benoemen hoe de basiswaarden vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit terugkomen binnen wetten, machtscheiding en de rechtsstaat;
- evalueren hoe recht conflicten reguleert tussen overheid en burgers en burgers onderling.

Eindterm 11

De leerling toont inzicht in hoe socialisatie verloopt en wat de gevolgen hiervan zijn. (B)

Het gaat hierbij om:

- uitleggen hoe socialisatie verloopt en welke actoren daar een rol in spelen;
- beschrijven hoe socialisatie leidt tot verschillen tussen mensen;
- uitleggen hoe socialisatie kan leiden tot vooroordelen en botsingen tussen groepen.

Eindterm 10

De leerling onderzoekt met behulp van de vakspecifieke benaderingswijze actuele vraagstukken, waarbij sociale cohesie en sociale verschillen een rol spelen. (B)

Het gaat hierbij om:

- toepassen van de vakspecifieke informatie- en communicatievaardigheden;
- toepassen van de redeneervaardigheden en vakspecifieke benaderingswijze;
- een oordeel geven over het vraagstuk.

Eindterm 12

De leerling legt uit wat de rol van cultuur is in een samenleving. (B)

Het gaat hierbij om:

- vergelijken van culturen op basis van kenmerken, waarden en normen;
- onderscheiden van dominante culturen en subculturen;
- uitleggen hoe culturen invloed hebben op identiteitsvorming.

Te denken valt aan:

- bespreken van situaties waarin de rechtsstaat tekortschiet of -schiet;
- naspelen van een strafrechtelijke of civielrechtelijke rechtszaak;
- een klassengesprek voeren over welke opties burgers hebben als de rechtsstaat niet optimaal functioneert.

Maatschappijleer vmbo-kb Domein C Sociale cohesie en sociale verschillen Subdomein C1 Vraagstukken

Te denken valt aan:

- commentator van de week over een actueel vraagstuk rondom sociale verschillen;
- afwegen van voor- en nadelen van voorgestelde overheidsmaatregelen om armoede te verminderen;
- een advies schrijven aan de burgemeester om criminaliteit te verminderen;
- een redeneerschema maken waarin verbanden worden gelegd tussen het koloniale verleden en hedendaagse beeldvorming over groepen in de samenleving.

Maatschappijleer vmbo-kb Domein C Sociale cohesie en sociale verschillen Subdomein C2 Cultuur, socialisatie en identiteit

Te denken valt aan:

- het eigen socialisatieproces in kaart brengen met gebruik van enkele bepalende gebeurtenissen;
- bespreken van de gevolgen van opgroeien in verschillende omstandigheden aan de hand van een documentaire;
- een dialoog voeren over vooroordelen en discriminatie aan de hand van dilemma's;
- een presentatie geven over de verschillen en overeenkomsten in het eigen socialisatieproces en dat van een klasgenoot.

Maatschappijleer vmbo-kb Domein C Sociale cohesie en sociale verschillen Subdomein C2 Cultuur, socialisatie en identiteit

Te denken valt aan:

- een klassengesprek voeren over waarden en normen naar aanleiding van een interview met eigen ouders/verzorgers;
- bespreken hoe verschillende kenmerken van dominante culturen en van subculturen jezelf beïnvloeden;
- onderzoeken welke waarden herkenbaar zijn in verschillende gebedshuizen;
- vergelijken hoe culturele uitingen, zoals feestdagen en tradities, door de tijd heen veranderen.

Eindterm 13

De leerling legt uit wat de gevolgen zijn van sociale cohesie voor het individu, groepen en de samenleving. (B)

Het gaat hierbij om:

- uitleggen wat het belang van sociale cohesie is voor individuen, groepen en de samenleving;
- uitleggen wat de mogelijke gevolgen zijn van een tekort aan sociale cohesie;
- inventariseren van mogelijkheden om sociale cohesie te beïnvloeden.

Eindterm 14

De leerling inventariseert de mogelijkheden van verschillende actoren om sociale ongelijkheid te beïnvloeden. (B)

Het gaat hierbij om:

- uitleggen hoe verschillen in kennis, sociaal netwerk en geld kunnen leiden tot sociale ongelijkheid, dichtbij en veraf;
- beschrijven van gevolgen van sociale ongelijkheid op het gebied van welvaart en welzijn;
- uitleggen welke rol actoren kunnen spelen bij het verminderen of vergroten van sociale ongelijkheid.

Eindterm 15

De leerling toont inzicht in de invloed van media en digitale technologie op individu en samenleving. (B)

Het gaat hierbij om:

- uitleggen dat media en digitale technologie invloed hebben op sociale cohesie en sociale verschillen;
- benoemen van mogelijkheden en risico's van online omgevingen voor identiteitsontwikkeling en privacy;
- uitleggen dat framing en selectie van informatie van invloed zijn op berichtgeving en beeldvorming;
- benoemen van invloed die AI heeft op de samenleving.

Eindterm 16

De leerling doet ervaring op met het omgaan met mensen die van hen of van elkaar verschillen. (E)

Het gaat hierbij om:

- deelnemen aan gesprekken en situaties waarin mensen die van hen of van elkaar verschillen met elkaar in interactie zijn;
- ervaringen opdoen met verschillende belevingswerelden, achtergronden en oriëntaties;
- verkennen hoe verschillende opvattingen naast elkaar kunnen bestaan;
- mogelijkheden verkennen voor het vreedzaam omgaan met verschillen en conflicten;
- reflecteren op eigen ervaringen in het omgaan met mensen die van hen of elkaar verschillen.

Te denken valt aan:

- een interview afnemen bij buurtbewoners over hoe zij zich met elkaar verbonden voelen;
- voorbeelden van sociale cohesie beschrijven aan de hand van een wandeling door de eigen wijk;
- verzamelen van nieuwsberichten en posts waarin positieve en negatieve gevolgen van sociale cohesie naar voren komen;
- reflecteren op de eigen bijdrage aan de sociale cohesie.

Te denken valt aan:

- een gesprek voeren over hoe sociale ongelijkheid van invloed is op gezondheid;
- een poster maken over sociale ongelijkheid en kansengelijkheid;
- in de eigen omgeving foto's maken van situaties of vormen van zichtbare sociale ongelijkheid en die toelichten;
- een socratisch gesprek voeren over de vraag: wie kan volgens jou het best oplossingen realiseren om de ongelijkheid te verminderen?

Te denken valt aan:

- schermgebruik 24 uur bijhouden en uitwisselen welke soorten berichten voorbijkomen;
- bespreken hoe online berichten en beelden van invloed zijn op de eigen identiteit;
- klassikaal bespreken van het effect van de ideaalbeelden uit reclames op de samenleving;
- debatteren over het instellen van een verbod op social media onder een bepaalde leeftijd.

Te denken valt aan:

- organiseren van een buurtproject om de sociale cohesie te versterken;
- deelnemen aan gesprekken in buurthuizen en bij maatschappelijke organisaties;
- vrijwilligerswerk doen voor een maatschappelijke organisatie (maatschappelijke stage);
- een plan maken voor een inclusieve speeltuin na een gesprek met verschillende kinderen die er willen gaan spelen.

Eindterm 17

De leerling onderzoekt met behulp van de vakspecifieke benaderingswijze actuele vraagstukken waarbij politiek en macht een rol spelen. (B)

Het gaat hierbij om:

- toepassen van de vakspecifieke informatie- en communicatievaardigheden;
- toepassen van de redeneervaardigheden en vakspecifieke benaderingswijze;
- een oordeel geven over het vraagstuk.

Eindterm 18

De leerling legt uit op welke wijze macht uitgeoefend kan worden. (B)

Het gaat hierbij om:

- uitleggen wat macht is;
- uitleggen hoe de machtenscheiding werkt;
- benoemen van mogelijkheden om als burger het beleid te beïnvloeden en te controleren.

Eindterm 19

De leerling beoordeelt in hoeverre een staat democratische kenmerken heeft. (B)

Het gaat hierbij om:

- vergelijken van democratische en niet-democratische staten;
- benoemen van verschillen tussen een constitutionele monarchie en een republiek;
- aangeven in welke mate Nederland aan democratische kenmerken voldoet;
- beschrijven hoe deel te nemen aan verkiezingen in Nederland.

Eindterm 20

De leerling legt uit hoe politieke besluitvorming binnen de Nederlandse parlementaire democratie werkt. (B)

Het gaat hierbij om:

- beschrijven van verschillende bestuurslagen;
- uitleggen hoe wet en regelgeving tot stand komen;
- beschrijven van de taken van de volksvertegenwoordiging en het dagelijks bestuur;
- onderscheiden van coalitie en oppositie.

Te denken valt aan:

- een klimaatvraagstuk onderzoeken, waarbij verschillen tussen politieke partijen of ideologieën herkend worden;
- aan de hand van actuele verkiezingen in het buitenland een aantal verschillen benoemen met verkiezingen in Nederland;
- beoordelen in hoeverre grote techbedrijven te veel macht hebben over informatie in de Nederlandse democratie.

Te denken valt aan:

- een reisadvies voor een land opstellen op basis van democratische kenmerken van dat land;
- een documentaire bespreken over een minder democratisch land en benoemen wat de verschillen met Nederland zijn;
- een scholierenverkiezing organiseren op school.

Te denken valt aan:

- in kaart brengen wie het in de eigen gemeente voor het zeggen heeft;
- bespreken van ervaringen met macht in eigen wijk, vereniging of vriendengroep;
- een actieplan opstellen om de lokale sportvelden in de buurt te kunnen behouden;
- inventariseren welke machtsmiddelen verschillende mensen in een school kunnen inzetten om de lestijden aan te passen.

Te denken valt aan:

- een gastles volgen waarin lokale politici, journalisten of vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties vertellen over hun rol in de lokale politieke besluitvorming;
- bezoeken van een vergadering van de gemeenteraad;
- bespreken of de onderwerpen die voor leerlingen belangrijk zijn ook in de Tweede Kamer aandacht krijgen.

Eindterm 21

De leerling toont inzicht in de invloed van digitale technologie op de verhouding tussen media, publiek en politiek. (B)

Het gaat hierbij om:

- uitleggen hoe media, publiek en politiek elkaar beïnvloeden;
- beschrijven hoe en met welk doel publiek en politieke actoren sociale media inzetten;
- uitleggen dat algoritmes van invloed kunnen zijn op politieke opvattingen;
- aantonen van de invloed van sociale media en digitale technologie op politiek.

Eindterm 22

De leerling onderscheidt verschillende politieke partijen, politieke stromingen en hun standpunten. (B)

Het gaat hierbij om:

- uitleggen wat de kenmerken van een politieke partij zijn;
- onderscheiden van conservatieve en progressieve standpunten;
- onderscheiden van linkse en rechtse standpunten;
- uitleggen welke politieke stromingen er zijn en of er in de standpunten van een politieke partij de politieke stroming herkenbaar is.

Eindterm 23

De leerling doet ervaring op met het uitoefenen van politieke invloed op besluitvorming. (E)

Het gaat hierbij om:

- deelnemen aan situaties waarin politieke invloed op besluitvorming wordt uitgeoefend;
- verkennen hoe standpunten, belangen en ideeën een rol spelen in politieke besluitvorming;
- verkennen welke mogelijkheden er zijn om draagvlak te zoeken en politieke invloed uit te oefenen;
- afwegen hoe eigen belangen, waarden en opvattingen zich verhouden tot die van anderen en het collectieve belang;
- reflecteren op ervaringen met het eigen handelen in situaties waarin politieke invloed wordt uitgeoefend.

Eindterm 24

De leerling onderzoekt met behulp van de vakspecifieke benaderingswijze dilemma's waarbij rechtvaardigheid een rol speelt. (B)

Het gaat hierbij om:

- toepassen van de vakspecifieke informatie- en communicatievaardigheden;
- toepassen van de redeneervaardigheden en vakspecifieke benaderingswijze;
- een oordeel geven over het vraagstuk.

Te denken valt aan:

- een klassengesprek voeren over de invloed van echokamers op de eigen ideeën en overtuigingen;
- vergelijken van berichten in online media en de invloed daarvan bij een actuele verkiezing;
- inventariseren hoe leerlingen omgaan met de digitale privacy en de gevaren;
- voorbeelden geven van hoe een politieke partij digitale media kan inzetten voor in een verkiezingscampagne.

Te denken valt aan:

- posters maken van verschillende politieke stromingen en die koppelen aan bestaande politieke partijen;
- een vergadering bezoeken van de gemeenteraad of de Tweede Kamer en verschillende standpunten van partijen herkennen;
- een presentatie geven over standpunten van een zelfgekozen politieke partij over klimaatverandering;
- invullen van een stemhulp en kunnen uitleggen of dit overeenkomt met de partijvoorkeur van de leerling zelf.

Te denken valt aan:

- meedoen met een schoolberaad om een voor leerlingen belangrijke kwestie te verbeteren;
- met een groepje uit de klas een burgerinitiatief opstellen voor de eigen gemeente en deze indienen;
- jongeren interviewen over het belang van duurzaamheidsonderwijs en de resultaten bespreken met schoolleiding en leraren.

Te denken valt aan:

- bespreken van een actuele kwestie in de eigen gemeente of wijk waarbij het rechtvaardigheidsgevoel in het geding is;
- je medeverantwoordelijkheid onderzoeken voor de grotere en kleinere problemen en kwesties in jouw omgeving;
- bespreken van kwesties waarin rechtvaardigheid en solidariteit een rol spelen, zoals het vluchtelingenvraagstuk of duurzaamheidsvraagstukken.

Eindterm 25

De leerling toont inzicht in het dilemma tussen rechtsbescherming en rechtshandhaving. (B)

Het gaat hierbij om:

- uitleggen wat rechtsbescherming en rechtshandhaving inhouden;
- benoemen of er sprake is van rechtsbescherming of rechtshandhaving in voorbeelden van overheidsoptreden;
- morele en ethische vragen stellen bij voorbeelden van rechtsbeschermend of rechtshandhavend overheidsoptreden.

Eindterm 26

De leerling beoordeelt in hoeverre maatschappelijke ontwikkelingen een gevaar vormen voor de democratische rechtsstaat. (B)

Het gaat hierbij om:

- benoemen van bedreigingen voor de democratische rechtsstaat;
- afwegen van mogelijkheden van actoren om de democratische rechtsstaat te beschermen.

Eindterm 27

De leerling toont inzicht in het dilemma wie er verantwoordelijk is voor het bevorderen van welvaart en welzijn. (B)

Het gaat hierbij om:

- benoemen van het dilemma tussen individuele en collectieve verantwoordelijkheid voor welvaart en welzijn;
- uitleggen in hoeverre markt, overheid en burger verantwoordelijk kunnen zijn om welvaart en welzijn te bevorderen.

Eindterm 28

De leerling toont inzicht in dilemma's binnen internationale verhoudingen. (B)

Het gaat hierbij om:

- inventariseren in hoeverre dilemma's binnen internationale verhoudingen een rol spelen in Nederland;
- reflecteren in hoeverre deze dilemma's binnen internationale verhoudingen een rol spelen in de eigen beleavingswereld.

Te denken valt aan:

- bespreken en beoordelen of volksvertegenwoordigers mogen besluiten de democratie af te schaffen;
- inventariseren waarom het belangrijk is dat rechters onafhankelijk zijn;
- een klassengesprek voeren over de vraag of iedereen zich in Nederland aan de wet moet houden;
- morele en ethische vragen stellen over het stellen van grenzen aan de rechten van verdachten van ernstige delicten.

Te denken valt aan:

- bespreken wanneer politie mag optreden tegen voetbalsupporters;
- een discussie voeren over de vraag wanneer de burgemeester iemand gedwongen mag opnemen;
- debatteren over de grenzen van cameratoezicht;
- onderzoeken welke politieke partijen voor strengere straffen en handhaving zijn en welke niet.

Maatschappijleer vmbo-kb - Domein E Dilemma's en rechtvaardigheid - Subdomein E2 Rechtsbescherming, rechtshandhaving en de weerbare democratische rechtsstaat

Te denken valt aan:

- een klassengesprek voeren over de vraag of en hoeveel Nederland hulp moeten verlenen bij natuurrampen en oorlogen;
- bespreken van dilemma's bij een actueel internationaal conflict: veiligheid versus vrijheid en ingrijpen of niet ingrijpen;
- in de klas een verhaal vertellen over hoe vrede en veiligheid een rol spelen in het eigen leven;
- excursie naar het Vredespaleis.

Te denken valt aan:

- een socratisch gesprek voeren over de verzorgingsstaat: moet de overheid mensen helpen met werk en geld, of moeten mensen dat vooral zelf oplossen?;
- meedoen aan een wijkproject over een wijk met relatief veel armoede;
- discussie voeren over wat de overheid mag vragen van mantelzorgers;
- bezoeken van voedselbank en villawijk.

Maatschappijleer vmbo-kb - Domein E Dilemma's en rechtvaardigheid - Subdomein E3 Welvaart en welzijn en dilemma's in internationale verhoudingen

Maatschappijleer vmbo-kb - Domein E Dilemma's en rechtvaardigheid - Subdomein E2 Rechtsbescherming, rechtshandhaving en de weerbare democratische rechtsstaat

Maatschappijleer vmbo-kb - Domein E Dilemma's en rechtvaardigheid - Subdomein E3 Welvaart en welzijn en dilemma's in internationale verhoudingen

Eindterm 29

De leerling verkent situaties waarin mogelijk onrecht, ongelijkheid of onvrijheid wordt ervaren. (E)

Het gaat hierbij om:

- oriënteren op situaties waarin mogelijk onrecht, ongelijkheid of onvrijheid wordt ervaren;
- verkennen hoe mensen situaties waarin mogelijk onrecht, ongelijkheid of onvrijheid wordt ervaren, beleven en duiden;
- afwegen hoe eigen waarden, belangen en die van anderen in zulke situaties een rol spelen;
- verkennen welke mogelijkheden er zijn om in zulke situaties rechtvaardig te handelen;
- reflecteren op de eigen ervaring en het eigen handelen in situaties waarin onrecht wordt ervaren.

Maatschappijleer vmbo-kb
Domein E Dilemma's en rechtvaardigheid
Subdomein E4 Rechtvaardig handelen

Legenda

	Domein A - Vaardigheden
	Domein B - Democratische waarden en grondrechten
	Vraagstukken
	Kennisgerichte doelen
	Digitale geletterdheid
	Handelen

Speluitleg

- Bekijk de verschillende eindtermen.
- Leg de kaartjes uit de overige domeinen in verschillende variaties, combineer indien passend bij domein A en/of B.
- Bespreek op basis van de gelegde combinaties welke leeractiviteiten je kunt ontwerpen.

Te denken valt aan:

- een campagne organiseren voor een vergeten groep mensen of natuurgebied;
- een brief schrijven voor een organisatie die zich inzet voor vrijheid;
- een kledingruilbeurs organiseren om fast fashion te voorkomen.